

EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 10, oktoober 2013

JOHN HODGE

“KOLLABORANDID”

Võib-olla on see ainult Bulgakovi
pea peale pööratud unenäoviirastus ...
Aga sedamoodi ei ole Bulgakovit ja
Stalinit veel vaadeldud. Võrdluses.
Stalin oli vaesest gruusia perest, pooliku haridusega,
füüsilise puudega.
Bulgakov aadlisoost, kõrgharidusega.
Stalin kirjutas noorpõlves luuletusi ja
oli algselt Gruusias tuntud kui poeet.
Bulgakov oli algselt tuntud kui maakonnaarst.
Stalin oli pangaröövel.
Bulgakov oli narkomaan.
Stalin oli revolutsionäär.
Bulgakov oli valgekaartlane.
Ühest sai üüratu lagunenu riigi juht,
teisest kirjandusringkondade päikesepoiss.
Mõlemale oli tähtis võimas vene impeerium – deržaava.
Nende mänguaareniks sai Nõukogude Venemaa.
Me räägime palju sellest, et Võim tahab Vaimu alistada.
Me hoidume tunnistamast, et Vaim imetleb Võimu.
Ta on Võimust huvitatud. Sest Vaimu võimuihalus on sama suur.
Ka Vaim tahab ajusid alistada. Selles mängus on Stalin tugevam.
„Kollaborandid“ on lahe ja ladus lugu ühemõttelise moraaliga:
kui sa teed võimuga koostööd, siis on see sama hea,
kui sa teostaksid seda võimu ise.
Stalini aja kontekstis – nagu sa kirjutaksid ise alla
vastaliste hukkamisotsustele.
Aga võib-olla on see ainult Bulgakovi unenäoviirastus ajast,
mil ta kirjutas näidendit Stalini noorusest ...

Lavastaja Merle Karusoo

Stalin – Guido Kangur, Bulgakov – Hendrik Toompere jr. Teet Malsroosi foto.

JOHN HODGE

“KOLLABORANDID”

Lavastaja Merle Karusoo, kunstnik Pille Jänes, valguskunstnik Margus Vaigur (Endla), helilooja Urmas Lattikas, koreograaf Teet Kask, tõlkinud inglise keelest Triin Sinissaar. Esietendus 20. septembril 2013 suures saalis.

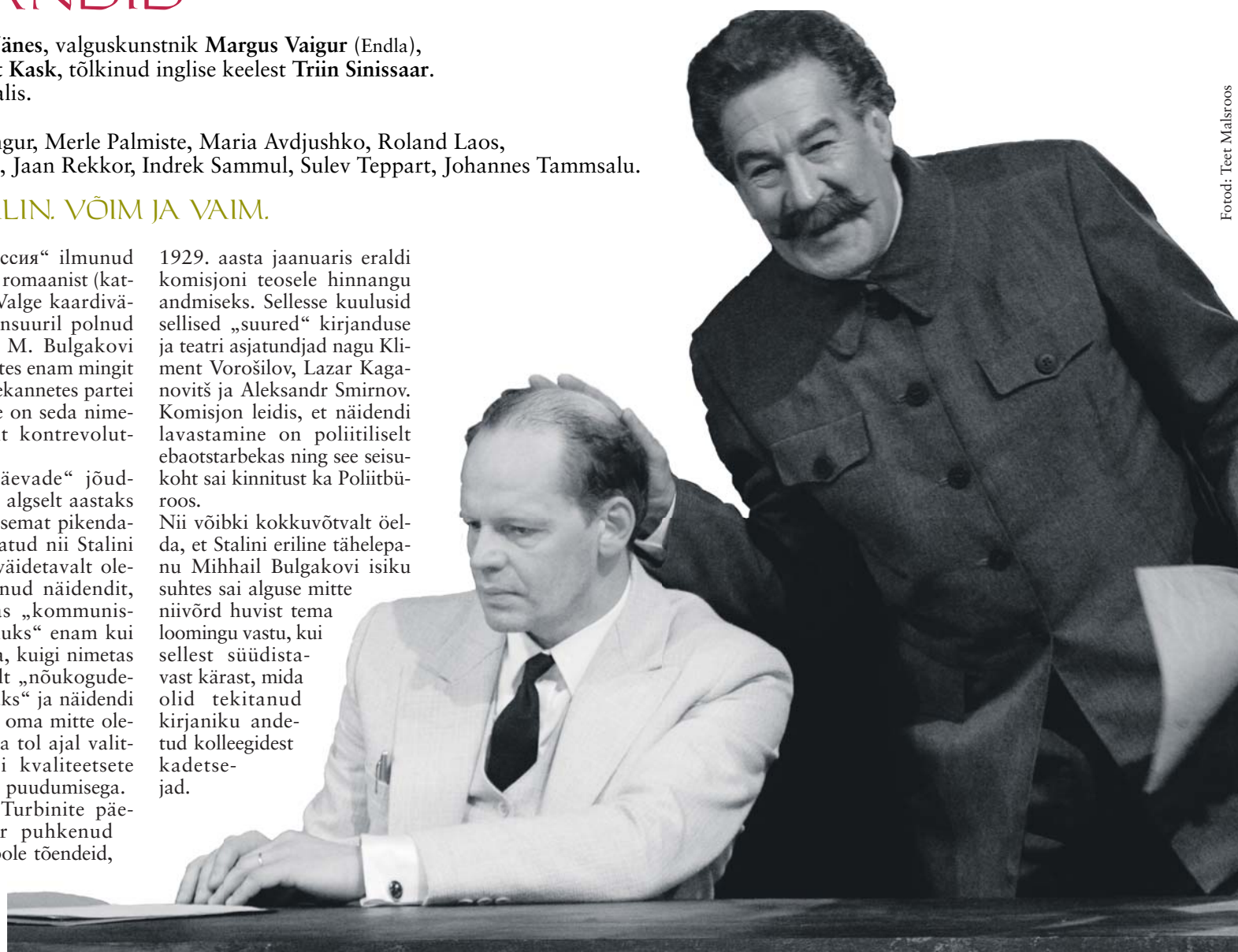
Osades: Hendrik Toompere jr, Guido Kangur, Merle Palmiste, Maria Avdjushko, Roland Laos, Robert Annus, Mari-Liis Lill, Raimo Pass, Jaan Rekkor, Indrek Sammül, Sulev Teppart, Johannes Tammsalu.

MIHHAIL BULGAKOV JA STALIN. VÕIM JA VAIM.

Bulgakov (1891–1940) on üks paljudest Venemaa vaimu esindajatest, kellel polnud sisulist kohta võimu maailmas, mida alates 1920ndate aastate teisest poolest hakkas Nõukogude Liidus ainuiskuliselt kehastama Stalin (1878–1953). See võim tungis julgeolekujõudude läbiotsijate näol 1926. aastal Bulgakovi korterisse, keeras seal kõik peapeale ning viis kaasa „Koera südame“ käsikirja ja kirjaniku märkmikud. Kuigi konfiskeeritud materjalid õnnestus mõne aja möödudes tagasi saada, oli nõukogude võim ilmekalt demonstreerinud, kuidas ta kirjanikku ja tema poolt kirjutatuse suhtub. See oli nõukogude võim, kuid veel mitte otseselt Stalin. Samal, 1926. aastal, leidis aset sündmus, mis viis Stalini juba vahetule kokkupuutele Bulgakovi loominguga. Nimelt arutas selle aasta septembris Hariduse rahvakomissariaadi laiendatud istung küsimust, kas lubada lavastada Mihhail Bulgakovi näi-

ajakirjas „Россия“ ilmunud M. Bulgakovi romaanist (katkenditena) „Valge kaardivägi“. Kuid tsensuuril polnud tolleks ajaks M. Bulgakovi loomingu suhtes enam mingit kahtlust – ettekannetes partei juhtorganitele on seda nimetatud otseselt kontrevolutsiooniliseks. „Turbinite päevade“ jõudmist lavale ja algselt aastaks antud loa hilisemat pikendamist on seletatud nii Stalini soosinguga (väidetavalt olevat ta vaadanud näidendit, mida ta pidas „kommunistidele kasulikuks“ enam kui kümme korda, kuigi nimetas seda olemuselt „nõukogudevastaseks asjaks“ ja näidendi autorit „meie oma mitte olevaks“), kui ka tol ajal valitsenud vähegi kvaliteetsete algupärandite puudumisega. Vaatamata „Turbinite päevade“ ümber puhkenud poleemikale pole tõendeid, et Stalini suhtumine M. Bulgakovi

1929. aasta jaanuaris eraldi komisjoni teosele hinnangu andmiseks. Sellesse kuulusid sellised „suured“ kirjanduse ja teatri asjatundjad nagu Kliment Vorosilov, Lazar Kaganovitš ja Aleksandr Smirnov. Komisjon leidis, et näidendi lavastamine on poliitiliselt ebaotstarbekas ning see seisu-koht sai kinnitust ka Poliitbüroos. Nii võibki kokkuvõtvalt öelda, et Stalini eriline tähelepanu Mihhail Bulgakovi isiku suhtes sai alguse mitte niivõrd huvist tema loomingu vastu, kui sellest süüdistavast kärest, mida olid tekitanud kirjaniku andetud kolleegidest kadetsejad.

Bulgakov – Hendrik Toompere jr, Stalin – Guido Kangur

Jelena Sergejevna, Bulgakovi naine – Merle Palmiste, Bulgakov – Hendrik Toompere jr

Vladimir, NKVD ohvitser – Jaan Rekkor

dendit „Turbinite päevad“. Arutelu lõpuks sündiski positiivne otsus, kuid klausliga, mis lubas näidendi lavale vaid ühes – Moskva Kunstiteatris ning sedagi ainult üheks hooajaks. Kuid lugu sellega ei lõppenud. Järgmisel päeval teavitati rahvakomissar Anatoli Lunatšarskit GPU otsusest näidend keelustada. Nii tekkis tüli kahe võimuintantsi vahel ning „Turbinite päevade“ edasise saatuse otsustamine jõudis Poliitbüroo istungile, kus leidis toetust rahvakomissariaadi variant. Kuivõrd suur kaal oli selle otsuse puhul Stalini sõnal ning kas ta üldse oli tolleks ajaks näidend tekstiga tutvunud, on raske öelda. Samuti pole ühtegi märki, mis viitaks sellele, et Stalin oleks olnud teadlik 1925. aastal

loomingusse oleks sellel perioodil olnud kuidagi eriline. Kuid olukord muutus 1928. aasta lõpus, kui mitu loomingulise ühenduse „Pro-

Kuid tulemus sellest ei muutunud. 1930ndaks aastaks keelustati kirjaniku teoste avaldamine, tema näidendid kadusid teatrite repertuaa-

mail, saadab ta veel ühe kirja juba isiklikult Stalinile. „Ma poleks lubanud enesele tülitada Teid kirjaga, kui mind poleks sundinud seda tegema

„Ma poleks lubanud enesele tülitada Teid kirjaga, kui mind poleks sundinud seda tegema vaesus. Ma palun Teid, kui see on võimalik, võtta mind mai esimesel poolel vastu.“

Bulgakovi kirjas Stalinile 5. mail 1930.

letaarne teater“ liiget pöördusid „kõrgemalseisvate instantside“ poole kaebekirjaga, mis oli ajendatud uue M. Bulgakovi näidendi „Põgene mine“ repertuaari võtmisest. Proletaarsed teatritegelased süüdistasid M. Bulgakovit nõukogudevastaste teoste loomises ning kultuurijuhte tema mahitamises. Kaebusest ajendatuna moodustas Poliitbüroo

rist, ta oli oma sõnade järgi täielikult „hävitatud“. Sellises olukorras, jäädes ilma tööst ja sissetulekust ning omamata mingeidki illusioone tuleviku suhtes, kirjutas Mihhail Bulgakov 1930. aasta 28. märtsil kirja Nõukogude Liidu valitsusele, milles kirjeldas oma lootusetut seisu ja palus luba NSV Liidust lahkumiseks. Seejärel, 1930. aasta 5.

vaesus. Ma palun Teid, kui see on võimalik, võtta mind mai esimesel poolel vastu. Vahendeid pääsemiseks mul pole ...“ Kirjalike pöördumiste tulemuseks oli Stalini telefonikõne Bulgakovile ja järgnenud töölevõtmine teatrisse. Nii oli võim päästnud vaimu näljasurmast ja veelkordsest demonstreerinud, kelle kätes

on nõukogudemaal jumalik õigus otsustada inimeste elu ja surma üle. Ilmselt mõistis seda üksüheselt ka väljapääsmatusse olukorda surutud Bulgakov (julgeolek soovitas teda välismaale mitte lasta). Ta pöördus veel korduvalt Stalini poole, paludes nii kokkusaamist, kui ka põhjalikult äraütlemise üksikasjadesse laskudes luba puhkusereisiks välismaale. Nii oli Stalinist saanud Bulgakovi ainus lootus. Aastaid hiljem on Mihhail Bulgakovi naine Jelena kirjutanud oma päevikusse: „Ma mõtlesin kogu aeg Stalinile ja unistasin sellest, et ta mõtleks Mišale ja meie saatust muutuks“. Kuid diktaator Stalini oli Bulgakov, nagu kõik teised, kelle puhul ta ei tajunud ohtu oma võimutäiusele,

tegelikult tühi koht. Inimene, keda võis vaid ajutiselt vaja minna. Ning 1930ndate lõpus polnud Stalinil Bulgakovit enam vaja. Sellepärast ei anna ta ka luba lavale tuua Mihhail Bulgakovi näidendit „Batum“, mis kajastas Stalini revolutsioonilise tee algust ja mille kallal kirjanik oli töötanud mitu aastat. See oli võimu poolt vintsutatud Bulgakovile ränk hoop. Tema tervis halvenes järsult, ta hakkas kaotama nägemist ning 1940. aasta 10. märtsil Mihhail Bulgakov suri. Nii oli võim hävitanud vaimu. Tuletades sellega ühtlasi meelde „Meistri ja Margarita“ Wolandi sõnu „Ärge kunagi midagi paluge“.

David Vseioev

LYLE KESSLER

“ORVUD”

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Illimar Vihmar**, inglise keelest tõlkinud **Laur Lomper**. Esietendus väikses saalis 22. oktoobril 2013.

Osades: Pääru Oja, Sten Karpov (Endla), Ivo Uukkivi.

„Orvud“ on ameerika näitlejast näitekirjaniku Lyle Kessleri (s 1944) tuntuim teos. Kessler on pärit Philadelphiast, linnast, kust ta on oma sõnutsi püüdnud terve elu põgeneda, kuid kuhu ta kirjutades alati tagasi jõuab. „Orbude“ tegevus leiab aset Põhja-Philadelphias, piirkonnas, mida on aegade jooksul räsitud majanduslikud langu-

sed, rassidevahelised probleemid ning kuritegevus. Ometi ei saa näidendit pidada otsest autobiograafiliseks, sest Kessler ise on pärit keskklassi perest.

„Orvud“ valmis 1983. aastal, kuigi esimese vaatuse oli Kessler kirjutanud juba aastaid varem. Kui Kessler sai kaksikute isaks, siis sündis ka näidendi teine vaatuse. Ometi

otsis ta kaua õiget lõppu, mileni ta jõudis alles pärast rohkeid ümberkirjutusi.

Huvitaval kombel võib Kessleri „Orbude“ lavastamise ajaloos märgata teatavat paralleelsust kahe suure teatri riigi, Eesti ja Ameerika Ühendriikide vahel. Esmakordselt jõudis see lavale valmimiseaastal, kuid rahvusvaheline tuntus sai alguse 1985. aasta

Chicago Steppenwolffi teatri lavastusest. Üsna varsti jõudis näidend ka Eestisse – 1991. aastal lavastas Jüri Jürgenthal selle Noorsooteatris.

Nüüd, aastakümneid hiljem, on „Orvud“ taas esile kerkinud nii Eestis kui USA-s. Selle

vaatuse ajal nii vähe laval käimist, et jäi aega lava taga ajaviiteks näidendeid lugeda. Päärut võlus „Orbude“ lihtne lugu, mille keskmes on n-ö väikesed inimesed. Ideest haaras kinni Ingomar Vihmar, nii et pärast 22 aastat on Eesti

korraga toime tulla, on ta muutnud Phillipi oma vaimseks pantvangiks. Juhuslikust kohtumisest Haroldiga saab alguse traagilise alatooniga teekond, mis kujuneb mitmes mõttes saatuslikuks kõigi osaliste jaoks. Lähte-

Mis juhtub, kui keegi, kelle eest ei ole hoolitsetud, peab ise hakkama kellegi teise eest vastutama.

aasta kevadel jõudis näidend Broadway lavale, kus elevust tekitas Alec Baldwin osalemine trupis.

„Orbude“ õnneks sattus samal ajal Kessleri teksti otsa Pääru Oja. Pääru leidis näidendi tänavu kevadel Tallinna Linnateatris Tom Stoppardi „Teekonnas“ mängides. Nimelt oli tal esimese

publikul taas võimalus kohtuda Phillipi, Treati ning Haroldiga.

Lavastaja sõnutsi räägib näidend sellest, mis juhtub, kui keegi, kelle eest ei ole hoolitsetud, peab ise hakkama kellegi teise eest vastutama. Vanem vend Treat on pidanud hoolt kandma Phillipi eest, kuid suutmatusest olu-

punktiks võib pidada Haroldi sõnu: „Taeva pärast, kuhu ma sattunud olen? Üks poiss, viimane sul, ühe jalaga vangimajas, teisi poisi ölad igatsemas julgustavat pigistust.“

Kairi Kruus

Foto provvist: Phillip – Pääru Oja, Treat – Sten Karpov, Harold – Ivo Uukkivi

TÕNU ÕNNEPALU

“VENNAS”

Lavastaja **Aleksander Eelmaa** (Tallinna Linnateater), kunstnik **Liisi Eelmaa**, helilooja **Lauri Dag Tüür**. Esietendus 9. veebruaril 2014 väikses saalis.

Osades: Pääru Oja, Indrek Sammul, Kaie Mihkelson.

KAKS VENDA, KAKS VABADUST

See oli tõesti vedamine, et ma need kirjad sellest vanast aialobudikust Hiiu maal leidsin. Nad vedelesid seal muu prahi hulgas ja olid alles ilmselt vaid vaid tänu sellele, et koha eelmine omanik polnud aida koristamisele suuremat rõhku pannud. Juba esimesi lugedes tajusin, et tegemist on erakordse tunnistusega – just oma võltsimatus lihtsuses ja harilikuses. Vend Jakob oli need Ameerikast kirjutanud vennas Willemile (ja mammale) Hiiu maal, põhiliselt aastatel 1915–1939. Nii suguseid kirju ei saa välja mõelda. Nagu üldse ei saa välja mõelda elu, mida me päevast päeva ja aastast aastasse elame, teadmata, mis saab „pärast“. Kirjades pole seda tagantjäreletarkust, mis võib ära rikkuda romaani või ajalooramatu. Vanad

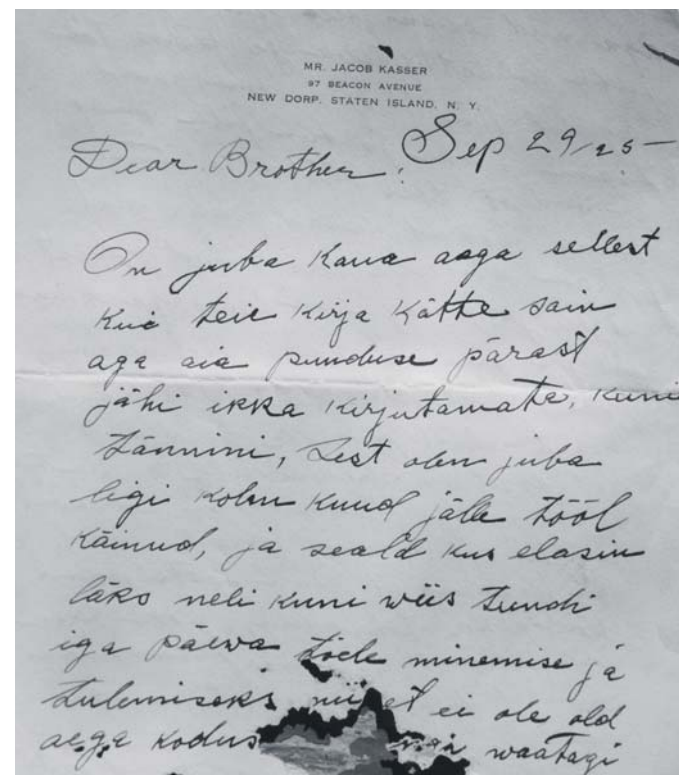
kirjad rittaseatuna on elluärkanud hää minevikust, inimese vahetu tunnistus. Lisaks Jakob kirjadele sain näidendis kasutada mamma kirju Willemile sõjaväljale ja muidki dokumente (üht eestiaegset kohtuasja näiteks).

Niisiis kaks venda kahekümnenadal sajandil, kaks vabadust. Ühes kirjas küsib Jakob nagu muuseas, kas mamma ei ütleks, mis on nende isa nimi. Kas mamma ütleb, ei selgu. Aga kui isegi polnud isa, polnud üldse teab kui palju „kapitali“, millele toetuda ja millest alustada, oli ometigi see Hiiu maal poiste kõigi aegade võimalus ja unistus: meri. Mõlemad läksid, kui said, laevadele, ja sealpeale läks kummagi elu ise rada. Sest ühe (Jakobi) laev juhtus 1914. aastal olema ookeanil, teise oma kodurannas.

Tema läks sõtta. Algul tsaari, siis juba vabaduse eest. Kuigi vend Jakobi meelest polnud see vabadus miski õige vabadus ja tema veri oli koguni „liig punane“, et sellesse valgete vabariiki oma jalga tõsta...

Tõsi, see punane veri ei takista tal Staten Islandil kinnisvaraga „pisnest“ üritamast. Ja oma kirjadegi sees saadab ta ikka dollareid Mammale ja sotsialistliku ajalehe „Uus Elu“ numbriid vennale. Unistus „tõerahva riigist“ (mida ta oma õnneks iial kogema ei pidanud) ja American Dream elavad temas süütult kõrvuti. Lõppude lõpuks, ükskõik millest nad unistasid, pidid mõlemad, teine siin, teine teisel pool ookeani, tegema päev päeva kõrval rasket tööd, et lihtsalt ots otsaga kokku tulla. Ja kui Jakob teeniski New

Yorgis autosid pestes kuus rohkem dollareid kui Willem Hiiu maal oma asundustalu pidades tervete aastate jooksul, oli tema talu ikkagi kodumaal, oli oma ja oli talu... Ja nüüd? Jah, muidugi, nüüd on kõik hoopis teisiti. On küll jälle vabariik, aga hoopis teistsugune, on küll jälle majanduskriis, aga seegi on teistsugune. Keegi ei oota ega karda vist enam niimoodi maailmasõda ja maailmarevolutsiooni, nagu oodati ja kardeti siis. Või mine sa tea. Sest paiguti kõlavad Jakobi kirjad lausa naljakalt tänapäevastena. Näiteks siis, kui ta õpetab Willemile ja Mammale tervislikku toitumist või räägib ravimitööstuse kurikavaluset. Või kas üldse nende olukord ongi nii erinev paljude „vennaste“ olukorrast nüüd? Üks kodu-, teine välismaal, mõlemad oma ideede ja unistustega, oma visa pürgimisega kõrgema ja parema poole, ilma et neil suurt võimalustki sinna jõuda oleks... Nagu kirjadel on tihti postskriptum (miski, mis veel meelde tuli), nii oli nende kirjade leidmise lool oma järellugu. Kui näidend juba jõistlusele oli ära saadetud, otsustasin ühel päeval aida koristamise lõpule viia. Põrandat pühkides leidsin

Vend Jakobi kiri Ameerikast

muu prahi seest veel ühe kirja. Seni ma ei teadnudki, kas vennaste kirjavahetus pärast sõda üldse jätkus. Aga oli jätkunud ja see sai olla üldse viimane kiri, sest oli teisel pool ookeani posti pandud 1. augustil 1967. Sama kuu lõpus Willem suri. Võib-olla ta seda viimast kirja enam

kätte ei saanudki. Aga vähemalt siis mina sain ja sain ta ka „Vennasesse“ tagantjärele sisse panna. Sest see oligi seal veel puudu: see pilk elu lõpust ja surma künniselt. Resigneerunud? Jah. Alla andnud? Ega vist.

Tõnu Õnnepalu

GRAHAM LINEHAN

“TEED JUUAKSE KELL VIIS”

Lavastaja **Roman Baskin**, kunstnik **Maret Tamme**, valguskunstnik **Margus Vaigur** (Endla), inglise keelest tõlkinud **Liisi Erepuu**. Esietendus suures saalis 3. novembril 2013.

Osades: Ita Ever, Lembit Ulfsak, Martin Veinmann, Jüri Tiidus, Tõnu Kark, Ain Lutsepp, Ester Pajusoo, Egon Nuter.

NAER VÕIB TAPPA?

Graham Linehani dramatiseeringu ja selle aluseks oleva 1955. aasta filmi originaalpealkiri ei kõla sugugi nii süütult kui Eesti Draamateatri lavastuse „Teed juuakse kell viis“. „Ladykillers“ võiks eesti keeli kõlada kui „Daamitapjad“ või „Emandasurmajad“ või „Te naerate end surnuks, leedi“, kui tõlgendada „killerit“ tapvalt hea naljana. Huumorisoon jagub peategelasel iseenesest küllaga ja üht musta komöödiat ei pea sugugi lahtiste kaartidega kätte mängima. Ja ka sisuliselt võttes võiks kõik ju piirduda heast inglise traditsioonist läbiimbunud vanemate daamide kella-viie-teega, mida nemad joovad oma vanust ettekäändeks tuues juba kell kolm, kui... Kui armsalt ja ekstsentriliselt

proua Louisa Wilberforce'ilt, kes elab oma rämedalt kähiseva papagoiga Kings Crossi raudteetunneli lähedases majas, ei paluks peavarju enam kui kahtlase väärtusega keelpillikvintett. Naabrivas proua Wilberforce, kes on kohaliku politseijaoskonna ametnikud surmani ära tüüdanud oma lõputute kahtlustega, millest julgelt poole ajendiks on elav fantaasia, ei näe esiotsa muusikutejõugus aga midagi kahtlustäratavat. Mis saab edasi ja kas sündmuste areng on lihtsalt tapvalt naljakas või ka naljakalt tappev, see jäägu juba laval lahti harutada. Aga filmilinal on loo sündmustikku pärast Ealing Studios 1955. aasta legendaarset produktsiooni üles harutatud veel ühel korral. 2004. aastal

Foto: Kadri Hallik

tõid musta komöödia meistrid vennad Coenid loost filmilinale oma versiooni, mis sama aasta Cannes'i filmifestivalilt tõi ära tähtsuselt kolmandaks hinnatava žürii preemia. Dramatiseering valmis 2011. aastal ning sellest hetkest on näitemängu saatnud suur lavaedu Londoni West Endist kuni Liverpoolini. „Teed juuakse kell viis“ toob taas tähelepanu keskmesse

kogu eesti sõnateatri *grand lady* Ita Everi, kelle 60 aasta lavajuubelit lavastus tähistab. Kevadel sai lavaküpsuks Bengt Ahlforsi „Tuhk ja akvaviit“, nii et Ita Everil on nüüd kehastada teine kelmus-tega kimpu sattuv sarmikas ja vitaalne leskproua järjest. Publikule võib sel puhul vaid palju õnne soovida.

Martin Kruus

JORDI GALCERAN

“LEKE”

Lavastaja **Hendrik Toompere jr**, kunstnik **Riina Degtjarenko**, hispaania keelest tõlkinud **Margus Alver**. Esietendus 8. detsembril 2013 suures saalis.

Osades: Jan Uuspõld, Merle Palmiste, Marta Laan, Lauri Kaldoja, Sulev Teppart.

Kes on näinud Eesti Draamateatris Hendrik Toompere jr lavastusi „Grönholmi meetod“ ja „Cancún“, tunneb juba Jordi Galcerani kavalat käekirja. Ta alustab argisest ja ühiskonnas aktuaalsest olukorrast, kasutab aga siis kogu oma suurejoonelist koomikaressurssi varu, et pakkuda vaatajale nii kimbatust kui ka naudingut: mitte miski pole päriselt nii, nagu esmapilgul paistis.

Ministri korruptsiooniskeem on ajakirjandusse lekkinud. Enesetapumõtteid haududes istub mees oma sahkermahkeriga ehitatud luksusvillas ja ootab oma viimaseks kaaslaseks tellitud eliitprostituudi saabumist (aga ukse taha ilmub hoopis gaasipõletikaitsete müüja). Edasi juhtuvat aga lihtsalt ei tohi ära jutustada – sest publik jääks ilma kogu põnevuse, ootamatuse ja äratundmise mõnust!

Jordi Galceran (sündinud 1964) on katalaani näitekirjanik, stsenarist ja tõlkija, kes kirjutab nii katalaani kui ka hispaania keeles. Ta on viimase viiekümne aasta edukaim katalaani komöödiaautor, kes on Hispaanias pälvinud mitmeid teatriauhindu ja kelle teoseid mängitakse väga paljudes riikides. „Grönholmi meetodist“ on valminud ka menukas film.

Teksti on hispaania keelest tõlkinud Margus Alver, viimaste aastate üks viljakamaid eesti näidenditõlkijaid. Tänu tema soovitudele ja aukartustäratavale keeltevaldamisele on eesti teatrisse jõudnud palju põnevaid tänapäevadramaturgiat. Eesti Draamateatri repertuaaris on praegu neli Margus Alveri tõlgitud näidendit, lisaks kahele eelnimetatud Galcerani tekstile ka Éric-Emmanuel Schmitti „Külaline“ ja Yasmina Reza „Hävituse ingel“.

„Leke“ on ilmunud Eesti Teatri Agentuuri hispaania ja katalaani näidendite kogumikus (2013).

KELMILUGU KOMÖÖDIAVÕTMES

Palun rääkige natuke „Lekke“ sünniloost ja lavasaatusest.

Mulle on alati meeldinud lood kelmidest. Üks selle ala meistreid on minu lemmikautoreid David Mamet. Kui ma mõtlen näidendite peale, mis ma olen kirjutanud, esineb peaaegu kõigis neis mingil moel pettureid. „Lekke“ puhul oli mul teadlik soov kirjutada näidend petturi- test ja ei midagi rohkem ega vähem. Kui pead- pöörav vigur ja pöörane jõuk minu peas kuju võtsid, ei suutnud ma lahendust leida ühele probleemile. Kes on kurikaelte ohver? Nagu peaaegu alati, tuli mulle appi juhust.

Mina kirjutan seda, mis mulle meeldib, ja kuna ma olen täiesti tavaline inimene, siis on loogiline, et see, mis meeldib mulle, meeldib ka paljudele teistele.

Kus te „Lekke“ lavastusi näinud olete? Mille poolest nad erinesid?

Olen näinud üksnes Barcelona- ja Madridi-lavastusi. Barcelonas tehti panus elegantssele komöödiale, Madridis rohkem „füüsilisele“, visuaal-

sete naljadega komöödiale.

Katalaani ja hispaania dramaturgiat ei mängita Eestis mitte eriti palju, aga „Leke“ on kolmas teie näidendi lavastus Eesti Draamateatris. Kas teie näidendite lavastustes eri

maades on teise kultuuriruumi üle kandmise tõttu midagi „tõlkes kaduma läinud“, katalaani kultuurile iseloomulikkude vahendamata jäänud?

Tavaliselt on minu komöödiad väga eksporditavad. Kui gi minu konfliktid toimuvad minu lähikeskkonnas, püüan ma alati kirjutada universaalsest ja seega üldinimlikest konfliktidest.

Teie näidendid pulbitsevad koomikast ja ootamatustest, kas seda on võimalik õppida, harjutada?

Lugude jutustamiseks on vaja annet. Ja seejärel tööd: kirjutada ja ümber kirjutada. Mõned nipid võib selgeks õppida, aga

Jordi Galceran

see ei garanteeri sulle midagi. Anekdootide rääkimisega on täpselt samuti. Ühe esituses ajab anekdoot naerma, teise omas mitte. Kas see, kelle esituses anekdoot naerma ajab, on anekdootide rääkimist kuskil koolis õppinud?

„Leke“ on küll täisvereline komöödia, kuid minu meelest kajab pillerkaari taustal nukker toon. Kurbus inimese pärast, kui võimu ja raha nimel ollakse valmis tehinguteks, ja suure võimu ja raha nimel mistahes tehinguteks.

Või tundub teile see tõlgendus komöödiale vägisi külge poogituna?

Mina tahtsin ainult jutustada kelmilugu komöödiavõttes. Kui keegi tahab sellest moraali leida, siis lasku käia, aga see polnud minu kavatsus.

Kas olete ise elus manipuleeritava või manipuleerija rolli sattunud?

Minu elul pole minu näidenditega midagi pistmist. Aga kõik me oleme manipuleeritava rollis. Piirdun sellise vastusega, et ma olen abielus.

Teie näidendid on eestlase silmis väga tempokad, nudiavad võitlust ja mängu, „Lekkes“ on ka palju nalja ja situatsioonikoomikat. Kas need jooned on teile endalegi omased?

Ei, sugugi mitte! Päriselus pole ma üldse naljakas. Minu elu on väga üksluine. Vahetevahel ütlen midagi vaimukat, aga ega see kedagi eriti naerma ei aja.

Varasematel aastatel lavastasite ka ise – kas praegugi? Kui levinud on katalaani autorite hulgas nn autoriteater?

Mina olen ainult harrastusteatris lavastanud. Kutselises teatris pole ma seda kunagi teinud ega hakka seda ka kunagi tegema. Kuigi tõsi on, et Kataloonias enamik autoreid praegu ise lavastab. Aga mina mitte. Proove teha on jube igav, ja veel enamgi siis, kui tegu on sinu enda kirjutatud näidendiga.

Olete olnud pika telesarja stsenarist. Teatrisaali koguneb paarsada enam-vähem lähedaste ootustega inimest, teleka ees istub aga hõlmamatult kirju mitmesajatuhandeline vaatajaskond. Kui palju te kirjutades publiku peale mõtlete? Mina kirjutan seda, mis mulle meeldib, ja kuna ma olen täiesti tavaline inimene, siis on loogiline, et see, mis meeldib mulle, meeldib ka paljudele teistele.

Kui innukas teatriveataja te olete? Millised on teie viimased suuremad teatrielamused?

Käin teatris järjest vähem ja olen järjest valivam selle suhtes, mida ma vaatama lähen. Viimati meeldinud lavastusi oli „Justkui perekond“ (Un air de famille), väga tore prantsuse komöödia.

Eesti Draamateatrit ja Jordi Galcerani vahendanud Margus Alver

Küsis Ene Paaver

DEPRESSIOONIST, AGA MITTE DEPRESSIIVSELT

Eesti Draamateatri ja Tallinna Linnateatri koostöö jätkub ka sel hooajal. Seekord on asja üle võtnud noored teatritegijad. Kevadine ühislavastus sünnib Paavo Piigi (Linnateatri dramaturg-lavastaja) ja Mari-Liis Lille (Draamateatri näitleja) eestvedamisel. Esietendus väikses saalis 15. märtsil 2014.

Kuidagi on juhtunud nii, et sel hooajal esietendub Draamateatris mitu dokumentaalset aluspõhjaga lavastust. Kas teil oli algusest peale soov teha midagi dokumentaalset või te ei leidnud valmisteks-tide hulgast midagi sobivat?

Mari-Liis: Alguses meil oli lihtsalt soov midagi koos lavastada. Meil oli küll päevakorral päris hea valmismaterjal (mille me ehk ka kunagi ära teeme), aga sisetunne ütles, et tahaks teha midagi, kus ei ole nii palju ette antud. Nüüd on meil ainult teema, kuidas see aga formuleerub, on meie endi teha.

Paavo: Tänapäevaseid näidendeid lavastades pötkad tihti kokku probleemiga, et näitlejal on „kõnekeelt“ laival raskem esitada kui klassikat – ikka tundub, et tahaks seda mugandada „nii, nagu ma ju tegelikult räägin“. Dokumentaalne tekst on selles mõttes huvitav, et see nõuab, nagu klassikagi, sõna-sõnalist järgimist, aga samas ütleb juba väljendusviisiga ka midagi meie praeguse elu kohta.

Mari-Liis: Minu jaoks oli ka oluline, et lavastus puudutaks otseselt meie tänast päeva ja inimesi meie ümber, et oleks teatav sotsiaalne mõõde, mis ei ole ülearuse sümbolika taha peidetud. Seetõttu siis dokumentaalne lugu.

Paavo: Intrigeeris ka mõte teha samal teemal lavastust korraga kahes teatris. Luua sild teatrite ja inimeste vahel, just nagu me lavastusega loome mõttelist silda oma erinevate intervjueritavate vahel. Proovid algavad alles detsembris. Ometi ettevalmistused juba käivad. Millega te praegu tegelete?

M-L: Üks oluline tööd ettevalmistav etapp on läbi saanud. Tegime suve jooksul kaksikümne intervjuud (enamjaolt) noorte inimestega kõikjal üle Eesti, kes on ise depressiooni kui haigusega kokku puutunud. Rääkisime nendega eluloointervjuu vormis, alustasime päris esimestest mälestustest ja liikusime tänase päevani välja. Fookus oli sellel episoodil, mida nad

Paavo Piik ja Mari-Liis Lille Eesti Draamateatri katusel. Pilt Andre Picheni videost.

melanhoolia, hüsteeria, hüpoondriaga – heal lapsel mitu nime) tegelenud. Ja lõpuks

Me ei osuta ainult valukohtadele, vaid pakume ka lahendusi.

nimetavad depressiooniks. Uurisime põhjusi, mis neid depressioonini viis ja eelkõige – mis on neid sellest välja aidanud.

P: Oleme ka palju lugenud ja uudistavate silmadega ringi vaadanud. See on hämmastav, kui palju avastad kirjanikke, kunstnikke, muusikuid, kes on oma loomingus depressiooniga (või spliini,

näed kõikjal depressiooni-ilminguid ja oled valmis hakkama toimetama depressiooni-teemalist kuukirja...

M-L: Oleme kohtunud ka mitmete psühhiaatritega, et kuulata ära n-ö teise poole arvamusi. **P:** Taust on oluline. Kogunevad teadmised anname esmaajooned edasi trupile. Sellega tegime algust suvel ning jätkame praegu.

Depressioon justkui puudutaks meid kõiki. Igapäevaseks räägitakse ju väga palju masendusest ja masendavatest asjadest. Sellest lähtuvalt võib tekkida küsimus, et miks sellist teemat peaks veel laival võimendama?

M-L: Depressioon mitte justkui ei puuduta meid kõiki, vaid see puudutabki meid kõiki. Psühhiaatrite hinnangul on iga Eesti perekonna lähiringsis vähemalt üks inimene, kes põeb depressiooni. Lihtsalt see ei pruugi väljenduda selles, et ta käib arsti juures ja võtab antidepressante. See võib ka väljenduda selles, et ta joob liiga palju või töötab

liiga palju või ei saa magada või on kõigi peale ilma põhjuseta vihane jne. Oluline on aga eristada lihtsalt masendunud või kurb olemist ja depressiooni kui haigust. Kurbus on inimese loomulik reaktsioon sellele, kui midagi läheb halvasti. Depressioon võib tabada inimest ka siis, kui kõik läheb näiliselt hästi. Üks intervjueritav kirjeldas seda näiteks nii: „Olin reisil Lõuna-Itaalias, elasin vanalinnas väikeses katusekambris, astusin hommikul tänavale, päike paistis, inimesed naeratasid, mul ei olnud ühtki tüütut kohustust ootamas, terve päev oli minu päralt – ja ometi oli mul tunne, et ma tahan

nutta. Ja ma nutsingi.“

P: Paraku on sellega nii, et tervenemine saab alata hetkel, mil inimene endale haigust tunnistab. Meist lääne poole on see juba normaalne, kui keegi ütleb, et „Tere, mina olen Stephen Fry ja ma olen bipolaarne“ (või olen Hamlet ja hull ainult põhjaloo de tuulega).

M: Intervjuudes puudutasi-megi seda teemat eelkõige läbi tervenemise aspekti – iga inimese lugu lõppes mitte sellega, kuidas ta depressiooni sattus, vaid sellega, kuidas ta haigusest võitu sai.

P: Kokkuvõttes ongi kogutud lood väga helged, hoolimata kõigest. Intervjueritavad pakkusid meile väga palju huvitavaid soovitusi, linke, kontakte. Enamik neist oli väga huvitatud, et depressioonist laiemalt räägitaks.

M-L: Tegelikult on depressioon Eestis oluliselt aladiagnostitud. Sellega kaasas käiv häbitunne ning hirm seda tunnistada on põhjused, miks sellest peaks teatrilaval rääkima. Me soovime võimendada eelkõige seda külge, et ükskõik kui hull su enesetunne parasjagu ei ole, see kõik läheb mööda ja on täiesti reaalsed sammud, mida saab tervenemiseks ette võtta. Me ei osuta ainult valukohtadele, vaid pakume ka lahendusi.

P: Loodetavasti aitame depressioonist rääkimist lihtsamaks muuta – see on juba tubli samm tervema ühiskonna poole.

Küsis Kairi Kruus

JANE BOWLES

“AIAMAJAS”

Lavastaja Priit Pedajas, inglise keelest tõlkinud Kalle Hein. Esietendus 23. veebruaril 2014 suures saalis.

EMAD JA TÛTRED

Tuleval kevadel lavastab Priit Pedajas suurde saali ameerika kirjaniku Jane Bowlesi näidendi „Aiamajas“ („In the Summer House“). Kui Ivan Turgenevi kuulsa romaani pealkiri on „Isad ja pojad“, siis uut lavastust võiks lavastaja sõnusti tutvustada kui „Emad ja tütrede“.

„See geniaalne võrukael, see naerune, tormakas, piinatud haldjas“, kirjutas Jane Bowles kohta Truman Capote.

Bowlesi kogu napi loominguga aines oli naiste omavahelised suhted: allumine ja domineerimine, vastuolulised tunded, mis naisi omavahel seovad või üksteise eest põgenema sunnivad, nende suhete sotsiaalsed, psühholoogilised ja füüsilised küljed. Kuigi Jane Bowles (1917–1973) oli 20. sajandi keskpaiga suurte ajalooste sündmuste kaasaegne, ei leia me neid teemasid tema loomingust – Bowles tegeleb hoopis naiste siseilmas aset leidvate suurte võitlustega. Kogu Jane Bowlesi looming on tugevasti autobiograafiline, nii ka „Aiamajas“. Ta oli juba 40-aastane, kui ema talle ikka kirjutas, et ta õigel ajal kella üles keeraks, regulaarselt juuksuris ja hambaarsti juures käiks.

Ema-tütred paare on näiden-dis kolm. Keskealised emad püüavad oma elu elada tütarde kaudu, teismee lõpus tütreid nii ihaldavad kui ka kardavad vabadust ja iseseisvust. Vastandlikud tunded – kokkukuuluvuse ja sõltumatuse vajadus, armastus ja armukadedus, jumaldamine ja vihkamine, truuduse nõudmine ja truuduse mürdmis-

Emade ja tütarde suhetes peitub nii piiritut õrnust ja armastust kui ka julmust – Bowles ei kõhkle näitamast sedagi poolt.

ne – on nii läbi põimunud, et mõlemal poolel on raske iseseisev olla. Näidendi esmalavastuse puhul kahtles üks kriitik, mis mõtet on rääkida käputäie ebastabiilsete inimeste elu ühest aspektist – unustades, et see „üks aspekt“ on väga tähtis pool maailma inimeste elus! Emaduses peitub nii piiritut

õrnust ja armastust kui ka julmust – Bowles ei kõhkle näitamast sedagi poolt. Bowles on näitekirjanikuna ühe-teose-autor, „Aiamajas“ on tema ainus näidend. Ta sündis ja kasvas New Yorgis. 10-aastasena vigastas ta hobuse seljast kukkudes põlve ja lonkas elu lõpuni tugevasti. Teismeliseaastaid varjutasid operatsioonid, üksildased haigla-aastad, isa surm. Abiellunud noorelt helilooja ja kirjaniku Paul Bowlesiga (1910–1999), elati Mehhikos, Brooklynis ja pikemalt Marokos, Jane omandas prantsuse, hispaania ja araabia keele. Kirju kooselu jooksul oli mõlemal abikaasal mõlemast soost kõrvalsuhteid, kuid teineteist toetav vennalik (kuigi tülidest ja haigustest varjutatud) suhe kestis Jane'i elu lõpuni. Oma juudi päritolu Jane eriti ei rõhutanud, kuid mitu asjaolu koos – puue, lesbilisus, juudi juured – moodustasid vastuolulise tausta,

näoliselt vaid väike osa, kuigi ta tegi elu jooksul pidevalt märkmeid ja visandeid uute teoste tarvis. Tagantjärele võib vaid oletada, mis takistas teda kirjutamast või mõtle-mast endast kui kirjanikust – kas need olid isiklikud pained või suutmatuse kohaneda ühiskonna ettekujutusega sellest, milline peaks olema naiskirjanik.

Näidendit „Aiamajas“ hakkas Bowles kirjutama 1943. a ühe sõbra ärgitusel. 1947 avaldati kirjandusajakirjas teosest katkend ja Tennessee Williams muretses Bowlesile 100-dollarilise stipendiumi, et tekst lõpuni kirjutada. Esietendus toimus 1951. a augustis Pennsylvanias. Näidendit nimetati võluvalt ebatäiuslikuks, paeluvaks ja hullusajavaks. Bowlesi võrreldi William Saroyani ja Anton Tšehhoviga, eriti aga Tennessee Williamsiga. Tõenäoliselt mõjutasid aga „Aiamajas“ esimesed visandid pigem Williamsi loomingut kui vastupidi.

Seda näidendit ei ole lavastatud kuigi sageli, aga see on huvi pakkunud silmapaistvatele lavastajatele, nagu JoAnne Akalaitis Ameerikas (sest see „mõistab naisi“) ja Suzanne Osten Rootsis (kahe ema rolle mängisid meesnäitlejad, et rõhutada võimuvahetust tütardega). Rootsi Kuninglikus Draamateatris lavastati „Aiamajas“ alles hiljuti, 2011. aastal, lavastajaks Sofia Jupither.

Ene Paaver

Jane Bowles 1946. aastal New Yorgis

ESIMENE LUGEMINE

MARTIN ALGUS „KAHEKSAJALG“ 23. OKTOOBRI L MAALISAALIS

Kuidas oma ummikusse jõudnud pereelu uuesti korda teha? Kas selleks on vaja lagunema kippuvas kodus remont valmis saada? Või hoopis suuta ennast kehtestada mehana majapidamises, kus arveid maksab naine? Üritada leida ühine keel oma teismelise poja või kirjutada raamat, mille valmimise enam keegi tõsiselt ei usu? On selleks vaja avantüristist venda, kes tuleb Taist tagasi kodumaale või tuleks hoopis puhastada oma kodu energiaväli ja leppida maa ja veega? Võidelda kohaliku tantsuklubi lammutamise vastu? Päästa Põhjamerest leitud kaheksajalg, kes suudab telepaatilisel teel suhelda?

Foto: Peeter Langovits

Martin Albus

40-ndatesse jõudnud Ville üritab 24 tunni jooksul kõik need kaheksa väljakutset korraga seljatada ja see toob endaga kaasa suuri sekeldusi, mis lõpevad sõna otseses mõttes suure pauguga.

„Kaheksajalg“ on komöödia ühest keskeakriisiga maadlevast eesti mehest, kes peab ühel hetkel kõik mängu panema, et armastus koduseinte vahele tagasi tuua. Ja see pole lihtne ülesanne, sest me elame ajastul, mil suhtlemine sõltub wi-fi levialast ja hoolimist asendab edukus.

Löevad Raimo Pass, Jaan Rekkor, Viire Valdma, Mari-Liis Lill, Maria Avdjushko, Mait Malmsten, Egon Nuter.

Lavastajana juhendab Harriet Toompere.

ANDRA TEEDE „ESTOPLAST“ 14. NOVEMBRIL MAALISAALIS

„Estoplast“ on Andra Tee de dokumentaalnäidend, mis pälvis 2013. aasta näidendi võistlusel kolmanda koha. See räägib tehaseest Estoplast, tehaseest, mis tegi lampe, terve nõukogude aja, tervele Nõukogude Liidule. Tehases Estoplast töötasid südamlukud, imelikud, truud ja petunud inimesed, nendega juhtus igasuguseid asju, nad tegid igasuguseid asju, aga peamiselt ikkagi valgust. Kõigile ja palju valgust. Näidend „Estoplast“ on kirjutatud arhiivimaterjalide ja lambitehase Estoplast

Foto: Kärt Tammiäär

Andra Teede

endiste töötajatega läbi viidud intervjuude põhjal. Peaaegu kõigi stseenide aluseks on tões-

tisündinud lugu, mille autor on lisanud piisavalt ilukirjanduslikke valesid.

Andra Teede (1988) on avaldanud luulekogusid ning töötanud ajakirjaniku ja kriitikuna ligi kümme aastat. Ta on Eesti Kirjanike Liidu liige ja õpib EMTA Lavakunstkooli lõpetaval kursusel dramaturgi erialal.

Lavastajana juhendab Lauri Lagle.

Foto: Harri Rospu

Hispaania näitekirjaniku Juan Mayorga „Lõputu rahu“ (tõlkinud Laura Talvet) lugemine tänava maikuus, mis sai teoks koostöös Hispaania saatkonnaga. Pildil vasakult Päärja Oja, Ivo Uukkivi, Uku Uusberg.

KOOLINOORTELE MÕELDES

Eesti Draamateater korraldab ka alanud hooajal arvustuste võistluse. Ootame vabas vormis ärksaid arutlusi ühest praegu mängukavas olevast lavastusest 28. märtsiks 2014. Võistlus on mõeldud eelkõige keskkooliõpilastele, kuid kirjutisi võivad saata ka nooremad. Parimaid kirjutajaid premeeritakse. Soovime ka omalt poolt toeks olla teatrikogemuse mõtestamisel ja analüüsimisel. Sel eesmärgil oleme valitud lavastustele loomas õppematerjale, millest leiab huvitavat lisamaterjali ning tuge etenduste

analüüsimiseks nii kodus kui koolitunnis. Lisaks tavapärastele etendustele toimub Eesti Draamateatris muudki vaatamis- ja osalemisväärt, mis võib huvi pakuda ka koolinoorele. Uute lavastuste teemaderingi avamiseks toimuvad aruteluõhtud ja loengud koondnimega Link. Lingil saavad sõna lavastuse valmimisega seotud inimesed ja teatrivälised eksperdid. Teistlaadi teatrikogemust pakub sündmustesari „Esimehe lugemine“. Maalisalis toimuvad lavastatud lugemised toovad publikuni kõige värs-

kemad näidendid, mis alles ootavad lavalaudadele jõudmist. See on hea võimalus end kurssi viia nii uute autorite kui nimekate kirjanike uudisloominguga.

Lisainfot leiab teatri kodulehelt www.draamateater.ee või teatri kirjandustoaga ühendust võttes (kairi.kruus@draamateater.ee). Oleme tänulikud õpetajate ja õpilaste tagasiside eest ja ootame ettepanekuid ning ideid uuteks koostöövõimalusteks.

Kairi Kruus

TAAS MÄNGUKAVAS

„SAATUSE HEIDIKUTE KUU“ KOLIB DRAAMATEATRI VÄIKSESSE SAALI

Et võõras saalis välja toodud edukas suvelavastus hiljem teatrimajja kolib, seda praktilist on Eesti Draamateater rakendanud varemgi – „Tuhkatriinumäng“ tuli majja Saueaugult, „Lõputu kohvijoomine“ kunagisest Heliose kinost, Viinistul mängitud „Kaeuritest kunstnikud“ sai samuti suure saali tarbeks kohandatud. Nüüd jõuab detsembris väikese saali lavale kolm suve menukalt Laitses etendunud Eugene O'Neilli „Saatuse heidikute kuu“. Lavastus sai 2011. aasta loomingu eest koguni kolm Eesti teatri aastaauhindade nominatsiooni – Ingomar Vihmar lavastajatöö eest, Kersti Heinloo ja Jaan Rekkor olid viie esiletõstetu hulgas ära parimate kõrvalosade kategoorias. „Saatuse heidikute kuu“ esimene etendus väikses saalis on 14. detsembril kell 19.

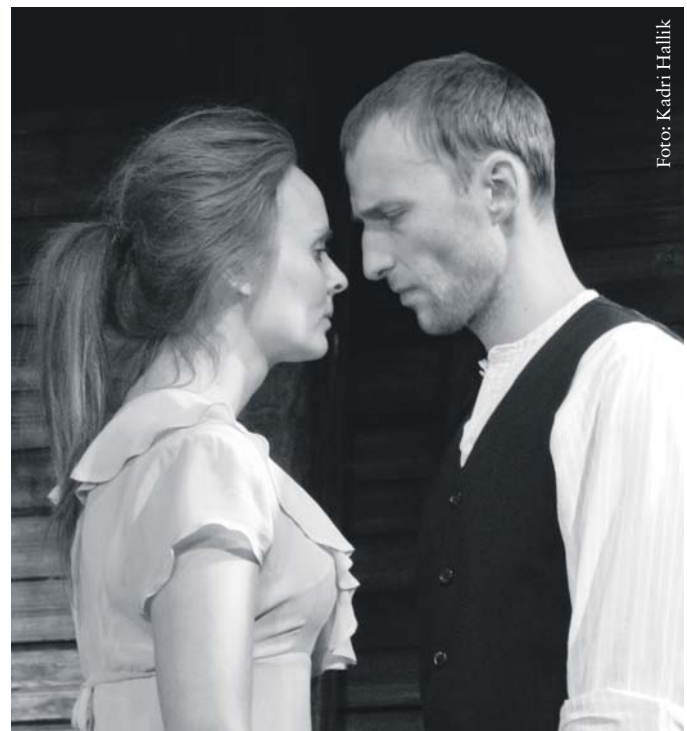

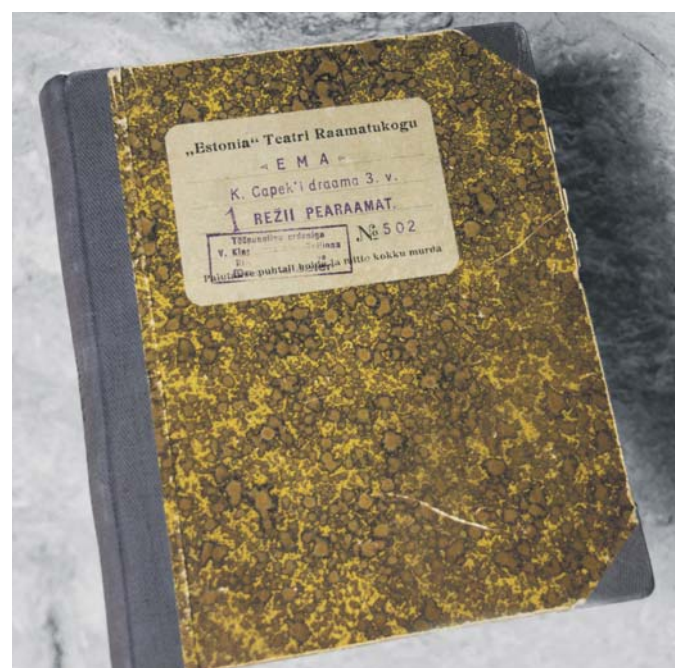
Foto: Kadri Hallik

„Saatuse heidikute kuu“ Josie Hogan – Kersti Heinloo, James Tyrone – Märt Avandi

TEATRI LUGU

ÜHEST VANAST RAAMATUST

EESTI DRAAMATEATER SOOVIB NOOREMALE NAABERTEATRIMAJALE PALJU ÕNNE 100 AASTA JUUBELIKS!

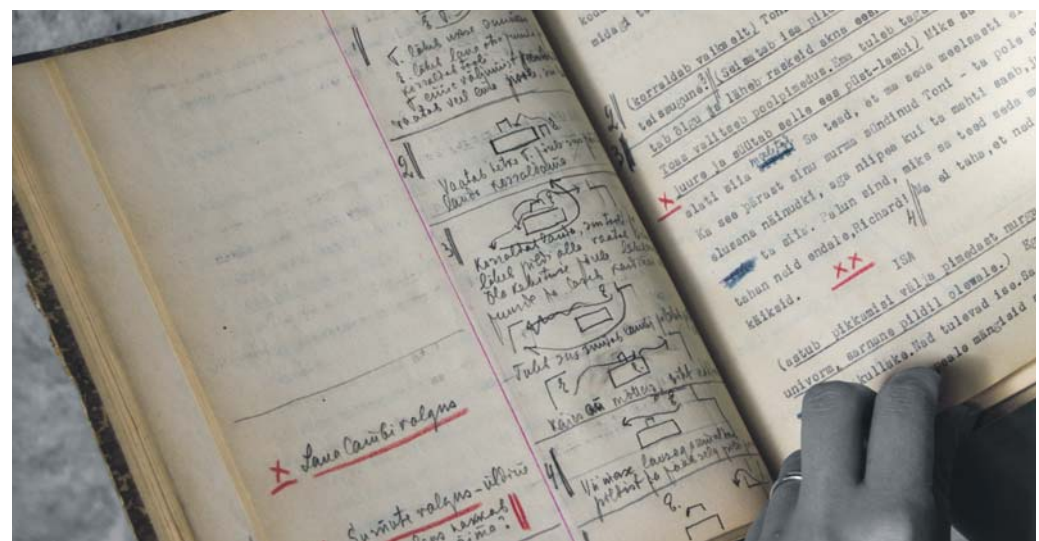

Kui Draamateatri kirjandustoa aknad avada, võib vahel kuulda naabritest estoonlasi hääleharjutusi tegemas. Ühel sügispäeval tekitas võimas vokaliis õhukeerise, mis aknast sisse paiskudes lõi lahti arhiivikapi ukseid. Välja kukkus üks kulunud kaantega raamat.

Raamatut lehitsedes leidsin tiitellehelt lavastaja Andres Särevi ulja allkirja ja kaks templit. Üks neist märgib raamatu omanikuks Tööpunalipu ordeniga V. Kingissepa nim. Tallinna Riikliku Akadeemilise Draamateatri, teine aga annab tunnistust sellest, et raamat

on kunagi kuulunud Estonia teatri raamatukokku. Nimelt oli tegu 1938. aastal Estonias etendunud Karel Čapeki „Ema“ režiini pearaamatuga. Selle päevinäinud lehtedel on kõrvuti näidenditekst ja detailsed skeemid näitlejate liikumise ning tegevusest laval. Kuidagimoodi on see uhke nimetusega raamat sattunud Draamateatri arhiivi, olles nüüd heaks meeldetuletuseks, et juubilarist naabermajas tehti 1949. aastani regulaarselt ka sõnalavastusi. Kui Estonia draamatrupp 1940. aastate lõpu suurte ümberkorralduste käigus likvideeriti, liitus trupi põhituumik Draamateatriga. Nii et kahel eakal naabril on mida meenutada, kui nad pimedatel sügisöödel mõnuga konte ragistavad ja teineteisele silma pilgutades ohkavad: „Olid ajad, vanamees, olid ajad...“.

Kairi Kruus

TEATER KUI ELUSOLEMISE UUSPALU JA ÕNNEMÄGI

MITTEMANIFEST I

Pärast tänavuse Draama-festivali lõpetamist on mind saatnud Tõnu Õnnepalu sõnatu: „Inimesi kohtame ju kogu aeg, pigem tahaks neist puhata... Aga see ei ole see. Vähemalt mulle tundub, et minu jaoks on inimese kohalolek see, mida ma teatris taga ajan.“ Turgatas pähe, kui asusin kirjutama oma põlvkonna suhtest teatriga...

Teinekord nähes inimest enda kõrval argisest ehedamalt või viibides mõnes eluolukorras tavatult sügavasti sees, tundub teater naeruväärt põgenemiskatsena. Milleks nihestada reaalsust, kui ta on niigi nõnda rikas, mitmekihiline? Milleks mõelda teatrikunstist, kui võib elada ja mõelda elusolemisest? Ja ometi kuulen oma eakaaslasti tihti kuulutamas

teatriigatsust ja -armastust, valmisolekut kulutada elamiseks antud aega illusioonile.

Ju mängib ses valmisolekus rolli soov näha ja tunda teist inimest ergastatumas olekus, teritada taju, mis ehk virtuaalsuhtluses ähmastuma kipub. Laval võib inimene olla selgemini nähtav, läbipaistvam kui elus. Naljakas, sest teda on ju toipelt: tegelane ja näitleja. Kõige huvitavam ongi vist siis, kui korra näeb korraga mõlemat.

Mõeldes praegusajale ja me põlvele: võiks ju olla nii, et kuna meelt lahutavad tõhusasti muud mugavamad meediumid, saab teater pühenduda inimese tuumale. Kui teatrist lahutada meeleheitlik rabelemine tähelepanu tõmbamiseks, mis kehtab täitma

mõnd näiliselt menukamat nišši, muutub teater eneseotsimispaigaks. Loodan väga, et me põlvkonnal jagub piisavalt tarkust ja uljust mitte näha teatris põhieesmärki, vaid vahendit eneseleidmiseks inimesena, loojana. Kui enesenäitamine – olgu laval või saalis – teeb ruumi eneseotsingutele, lõbustavalt sädelevast virvarist joonistuvad välja inimesed oma kordumatute igatsuste ja igavikupüüdlustega, ei tähenda see sugugi, et maad peaks võtma vaid igavad manifestid. Küllap saab siiras huvi hinge ja vaimu vastu adutavaks ka tundmatuse ümberkehastumise kätkevas luguteatris või tummas vormiharjutuses.

Näha teatrit iseenda otsimise maana ei olegi nii suureline ja isekas, juhul kui enese

pidev leidmine rajab teed teise inimeseni. Teater võib muuta inimestevahelisi kohtumisi võimalikumaks... Sedasi võiks teatri tähendust tabada too lõiguke Uku Uusbergi näidendist „Kuni inglid sekkuvad“: „See on tahe. See on tahe teist inimest lugeda, see on tahe tema mõtteid, ka tundeid kogeda. Tahe neid mõista.“ Unistan, et mõistaksime luua ja näha sellist teatrit, mis juhib inimeseks olemise tihnikute ja kungaste veerele nõnda, et näeksime elus sündivat kui uut ja õnnetatavat, seda jälle põhjalikumalt kogedes.

Priit Põldma

Tartu Ülikooli semiootika ja kultuuriteooria I kursuse tudeng

TEATRIKIRI PETERBURIST

KIRI KODUKANTI, 07.10.2013

Õo. Taevast külmetab tähes tühjuses, kuud ei kusa. Tallinn-Peterburi suunal kell 23:40 startinud buss on unistest reisijatest pungil. Kõik ahnelt viimast värsket õhku norskamas. Avastan, et neist enamus on venelased ja olenegi juba dimensiooni vahetanud, kuigi veel kodumaa pinnal. Kell 2:15 jõuame piirile. Siin läheb tavaliselt tund aega dokumentide kontrolli, bussi läbinuuskimise, tolli ja deklareerimisega. 21. sajand vabastab meid oma haardest ja lennutab mind kosmonaudina tagasi lapsepõlve ilma, kus on venekeelsed poesildid, kloorilõhnased tualetid, kaljamüügi-paagid. Näpistan bussist paar unesuigatust oma arvele.

Linn on juba tuttav, kui 6:40 sügisvihmasel asfaldil jalakul maha poetan ja end metroo poole sean. Tean juba, et eskalaatorisõit kestab tubli poolteist minutit, metroost jäädvustub riidele kerge uriini ja kuumade segune lehk. Ma ei tunne end enam äkitselt nagu päris omas kehas.

Kell on 7:20. Vajun tunniks unele meie ajutises staabis, ühe lahke eestlase korteris Nevski prospektil. Unes öeldakse, et tuleb anda kõik, mis võimalik, peamine, et sõda ei tuleks. Mõtlen, et lülitasin selle Maksim Gorki biograafiast oma uneteadvusesse. Et tunda rahvast, tuleb tunda tema minevikku. Gorki oli uskumatu inimene. Kujutate ette, ta ei tundnud oma elu jooksul kordagi hirmu. Ka siis mitte kui teda tappa püüti.

9:30 ajab Hendrik mind jalule – oleme hiljaks jäämas. See on muidugi juba tavaline, et nakk märg ühest kohast teise tormame, sest koolitunnid toimuvad linna peal laiali: Akadeemias, Meistri studios, Ermitaažis... ja söögipausid asuvad nendel trajektoridel, tihti ka loengutes või eriala tunni suitsupausi sees. „Iga algus on raske“, kumab peas ühe targa naise lause.

Me alustame nädalat eriala tunniga oma Meistri studios, mis on välja ehitatud endisest mootorratturite baarist. Otsime teatrikunsti saladusi vanas

tehasehoones, mis on ümber ehitatud tsiklimeeste tsitadeliks. Meie kohal asub kontserdisaal, kus laupäevaõhtust eriala tundi saadavad Viktor Tsoi ja „Kino“ kulumatud viisid.

Lavakas tegelesime erialaga iga päev kolm tundi, hea tava järgi kella 15:30 ja 18:30 vahel, nii et pärast jõudis teatrissegi. Siin on lood teised. Erialaga algab enamasti meie päev, vahel eelneb sellele liikumisetund, et keha ja vaim üles äratada. Eriala on vähemalt 4-tunnine, lisaks õhtused iseseisvad etüü-

diplomit taskus ja vanust peagi kolme aastakümne jagu. Julgen ka täna öelda – mina jään igavesti üliõpilaseks!

Ja Sulle, mu Draamateater, tahan vaid mõelda poeedi sõnadega: „Ma töötan majas, kus ei tunta argust, seal majas petta pole võimalik. See maja täis on isemoodi kargust ja kunstigi, kus kõik on võimalik.“ Mingu Sul hästi!

Kellel on, löögu kauss kaikaga kumama.

Kristo

Õppida on palju, mis sest, et üks kool ja mõned aastad teatritööd juba selja taga.

dide proovid ja nuputamised. Meister Erenburg on öelnud, et tema lavastab vaid näitleja pealt, selle pealt, mida etüüdis näitleja ise välja pakub. Lavastamine on tõeline nägemise kunst. Nagu teatrikunst üldse – nägemise ja kogemise kunst.

Täna jõuan koju puhkama kell 23:30. Viskan pilgu mõnda raamatusse ja vajun siis peagi uneilma, mõtteis homsed etüüdid ja mängud. Me tegeleme siin teatrikunsti laboratoorse uurimisega. Kui väga raskeks läheb, proovin uskuda, et sattusin siia oma kõrgete ideaalide vahendusel. Siin ei dikteeri teatrit mitte raha vaid vajadus lunastuse ja vastuste järele läbi kunsti lahustava mõõga. Trofimov minus elab edasi, olgugi see pisut kentsakas mehe kohta, kellel juba 2 kõrghariduse

MIS TUNNE ON TEATRIPRAKTIKUNA UUESTI KOOLI MINNA?

Koolipoisi tunne on. Pikad päevad, kooli kõrvalt niisama olemiseks väga palju aega ei jäägi. Esimest korda astusin teatri kooli aastal 2006, sellest on nüüd 7 aastat möödas. Nagu selgub, pole kaugeltki kõik mees. See on umbes samamoodi, kui üritada meelde tuletada keskkoolis õpitut. Lõputunnistus on küll käes, aga teinekord jääme lihtsamate arvutustegagi jänni, mis siis veel logaritmidest rääkida. Õppida on palju, mis sest, et üks kool ja mõned aastad teatritööd juba selja taga.

Mis puutub konkreetselt õppetöösse ja õpetamismeetoditesse, siis esmamuljel tundub küll, et üldjoontes on Eesti ja Vene teatrikoolid vägagi sarnased. Kattuvad nii õppekavad kui ka põhitööd. Samamoodi, nagu meil, on kavas erinevad liikumistunnid ja loengud. Iga päev toimub erialatund, mis on ühtlasi kõige tähtsam. Nii Venemaal kui ka Eestis lähtutakse Stanislavski õpetusest. Harjutused, ülesanded ja märkused täidavad kõik ühte eesmärki: anda noortele vajalikud käsitööoskused, et nad hiljem tööpõllul hätta ei jääks. Kõige laiemalt võttes õpetada näitleja tehnikat, mille abil oleks võimalik mängida inimest.

Piiter on väga suur ja suursugune. Enne siia jõudmist valdasid mind teatavad eelarvamused. Eestis räägitakse Venemaa kohta igasuguseid jutte. Aga nüüd siin olles, on minu hirmud ja kõhklused vaikselt hajuma hakanud. Ehkki äärelinnas võib tekkida tunne, nagu oleks sattunud 90ndatesse, siis kesklinn on küll igati väärkas ja uhke. Ilus arhitektuur, palju poode ja turiste, tänava melu ja kohati väga kõrged hinnad. Ses mõttes ei erine väga mõnest teisest Euroopa suurlinnast. Eks näis, mis siis saab, kui talv tuleb. Praegu on kõik ok.

Hendrik

Hendrik Toompere jr-i ja Kristo Viidingu esimesed Peterburi-nädalad. Fotod: Kristo Viiding

VÄLIS-MAALE ÕPPIMA

Selle aasta jaanuaris käis R.A.A.A.M.-i kutsel Eestis meistrklassi andmas Peterburi Nebolšoi teatri kunstiline juht, lavastaja ja õppejõud Lev Erenburg. Kohtumisest „Kuldse maski“ laureaadi ja mitmekordse nominendiga said pisiku külge kaks Eesti Draamateatri teatri näitlejat, kes läbisid tiheda konkursi ning asusid selle aasta sügisest näitleja-lavastajana õppima Peterburi teatriakadeemiasse Lev Erenburgi kursusele. Hendrik Toompere jr ja Kristo Viidingu stuudium kestab kokku neli aastat, esitsa näeb mõlemad veel mõned korrad kuus Draamateatri lavastustes, mis teatri mängukavas.

Võõrsile tudeerima sõitis ka teatri muusikajuht Liisa Hirsch, kes astus kaheks aastaks Haagi Kuningliku Konservatooriumi magistriõppesse kompositsiooni erialal. Olgu öeldud, et 2009. aastal Eesti muusika- ja teatriakadeemia heliloojana lõpetanud Liisa on võitnud kahel korral Eesti teatri aastaauhinna sõnalavastuse parima originaalmuusika eest, 2009. ja 2013. aastal. Liisa Hirschi asendab muusikajuhi kohal EMTA elektronmuusika õppejõud Malle Maltis.

TÄNA ON EESTI DRAAMATEATRI 93 AASTA SÜNNIPÄEV

11. oktoobril 1920 kell kuus õhtul kogunes Tallinnas Mündi tänavas Riigiteenistujate Ühingu ruumis rühm noori teatrituulisi-asjaarmastajaid. Kokkukutsuja oli väsimatu uue teatri jutlustaja, lavastaja Paul Sepp. Sealsamas peeti esimene tund – ja Draamastuudio oligi alustanud. 1924. a moodustasid stuudio esimese lennu lõpetajad Draamastuudio Teatri. 1937. a sai see Eesti Draamateatri nime ning 1939 osteti Eestimaa Saksa Teatriseltsilt teatrimaja Pärnu maanteel. Siis tulid keerulised ajad ja nimes, Tööpunalipu ordeniga Viktor Kingissepa nimeline Riiklik Akadeemiline Draamateater sai taas Eesti Draamateatriks alles 1989.

**Olgu tänatud kõik, kes 93 aasta jooksul on
Eesti Draamateatrit teinud – olgu laval,
lava taga või saalis.**

PALJU ÕNNE SÜNNIPÄEVAKS!

Siis jäi korraga kõik vaikseks ja igäiks oli pilguga, ilmega ja kogu kehaga isesuguses ootamispinges. Mõtlesin, et nüüd peaks tulema tõesti midagi erakordset, kas miski ilmutus või imetegu. Ei tulnud midagi iseäralikku, tuli ainult Paul Sepp. Tuli tõsiselt, pikkamisi, isegi natuke lõdvalt, mulle näis, et kahvatu näoga ja vähe nagu nukra ilmega. Jäi seisma meie ette või keskele ja aegamööda, unistava pilguga vaatas korra kõik üle, igäiht üksikult, nagu toimetaks ülevõtmist või uuriks kohalolemist. Ning alustas siis tundi, õigemini küll kõnelemist või koguni kõnepidamist. Alustas küll vaikselt, väheke tuhmi

häälega, väga plastiliste saateliigutustega, kuid üsna varsti hakkas kõne arenema juba hoo ja õhinaga, vaimustuse ja kaasakiskuva hasardiga, mis kasvas peaaegu ekstaasiks. Sepp kõneles midagi lavakunstist kui pühadusest ja etendusest kui pühitsemisest ning veel midagi näitlejast ja altariist. Ta tegi seda nii elamuslikult ja emotsionaalselt, et haaras kõiki, kiskus kaasa elama ja kaasa tundma, nii et ei olnud kuulda enam hingamist ega näha liikumist.

Priit Põldroos

Draamastuudio esimesest kogunemisest 11. oktoobril 1920, mälestusteraamatust „Teel enda ellu“.

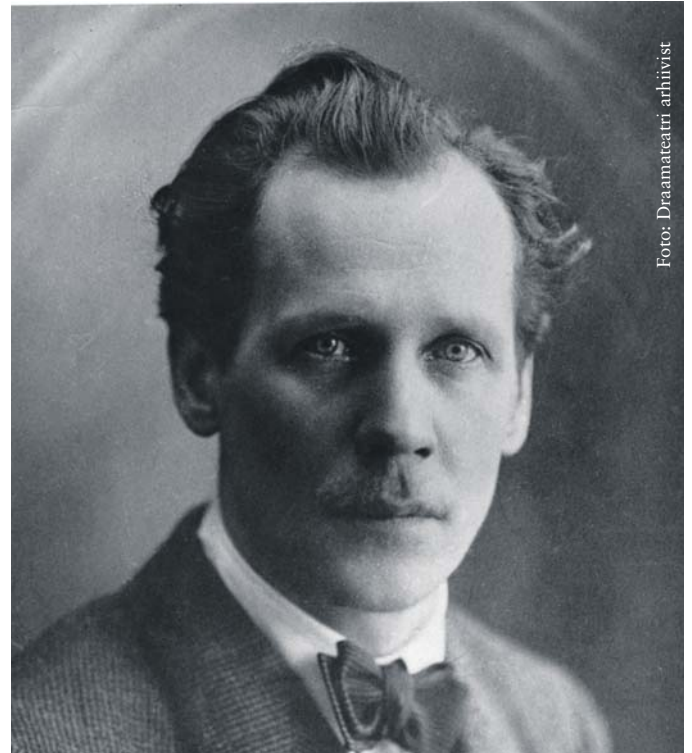

Foto: Draamateatri arhiivist

Paul Sepp

PRIIT PEDAJAS 60 – 21. JAANUAR

Lavaka VII lennu ajast tuleb meelde see jabur lugu, kuidas ma koos Priiduga jalgsi Tallinnast Tartusse läksin. Jaanuarikuus! Vedasin Merle Karusooga kihla, et kui tema jätab suitsetamise maha – ta muudkui lubas ja lubas seda teha –, siis mina lähen jalgsi Tallinna raekoja platsilt Tartu raekoja platsile. Ja ükskord ta jättiski maha, aga ma ei tahtnud siis üksi minna, Priit oli nõus kaasa tulema.

Kõndisime neli ja pool päeva. Talvel, suure külmaga. Käisime läbi pikema tee kui ainult maantee – autod sõitsid, maanteeääred olid lund täis, ei saanud ju sugugi kogu aeg tee peal käia, ikka kõrvalteid mööda ja ka lumes summates. Esimesel päeval käisime 38 km teed mööda ja lisaks veel tükk muud maad ning lõpuks kaugele teest eemale ühte tallu, kus elas Merle Karusoo tuttav. Õõbimist meil kokku lepitud

Foto: Kalju Orro

Priit Pedajas Tartu raekoja platsil pärast 4-päevast jalgsimatka. Jaanuar 1975.

ei olnud, tol ajal ei olnud ka mobiiltelefone, et ette teada, nägime oma seljakottide ja kasukatega üpris hirmuäratavad välja, aga ikka õnneks saime öömaja.

Jaanuaris läheb ruttu pimedaks, aga kõndisime järgmine päev ikka 12 tundi päevas. Kuskile ei tahtnud meid õhtul sisse lasta, aga lõpuks saime öömaja ühes talus, kus oli palju lapsi.

Kolmas kord ööbisime Põltsamaal. Päev oli väga ränk, jalad valutasi, jäime öö peale, edasi liikusime vaid 2 km tunnis, kuhugi meid sisse ei lastud. Lõpuks paistsid kultuurimaja tuled, seal oli pidu lõppenud ja korraldajad veel natuke tinistama jäänud, seal siis saime ahju ees põrandal pikali visata. Neljanda öö olime Laeva koolimajas. Üks vana naine juhatas meid sinna, tuli ise teed näitama. Ja ütles midagi, mis mul siiani meeles: „Ega jalad ei jää, kui jäljed jäävad...“

Tollal ei olnud nii palju söögikohti nagu praegu, keetsime ise lõkke peal mannaputru kondenspiimaga. Pudel rummi oli meil kaasas, aga me ei avanud seda. Meil oli kokku lepitud Jüri Bogatkiniga, et iga 10 km järel jätame kilomeetriposti peale perfokaardi mõne lausega, et kas oleme ikka elus... Mina olin mõnel korral küll juba valmis lihtsalt lumme pikali viskama ja sinna jäämgi. Pikki kirju ei kirjutanud, külm oli ju, isegi pastakas külmus mõnikord ära. Bogatkin sõitis autoga tee läbi ja korjas perfokaardid üles.

Aga Karusoo – tema hakkas ju kohe jälle kirglikult suitsetama! Oleks pidanud enne kokku leppima, et ta käib sel juhul trahviks tee tagurpidi läbi...

Kalju Orro

JOHANNES TAMMSALU 50

– 12. DETSEMBER

KALLIS JUSS!

Inimesed Sinu ümber on mõjutanud Sind ja Sina neid. Mida Sinust kiirgab?

Esimene sõna, mis kolleegidel Sinu kohta huultele tuli: vana rahu ise, hea inimene, maalid, kannatlik, ilus, usaldusväärne, loominguline, sõbralik, Maalisal, vana kolleeg, loivamine (sõbralikus mõttes), meie Juss, Jussu, hea inimene, Jussike, otsekohene, kohal, intspitsent, hallivimees, vaikne, tagasihoidlik, Crocsid, sõrmus, kihvt telefoni vastuvõtmisehelin, 50 või?!, kunstnik, valge, autojuht, jõuline, sümpaatne, tagasihoidlik, rõõmus tere!, tulnukas, silmad, rahu, hõbesõrmused, huumorisoos, „Rahauputus“, tütar, tuhat tänu, lehekuhil laua taga, Nissan Micra, astusime koos lavakasse, admiral, asjalik, muhe, jaa-jaa, mõnus, kooljaluu, kohusetunne, rahulik, rahu, tema ja ta naised,

asjalik, pädev, äärmiselt rahulik ja sümpaatne, kes mängib „Rahauputus“?, minu poja nimi on Johannes, etenduse isa, leebe, sümpaatne, rahulik, paganama korralik, tammesalu, etenduse muutus, kalad, usaldusväärne, rahulik, kiilakas, väga töökas, üks koht Rakevere lähedal, tark, parim, no, Juss, lahe vend, tore tore mees, misasja, Kihnu, eesriie

„Lausu see monoloog, ma palun Sind, nagu ta Sulle ette lugesin, kerge keelega...“

(Shakespeare „Hamlet“)

Palju õnne!

Sinu Anneli, Kadri, Karin

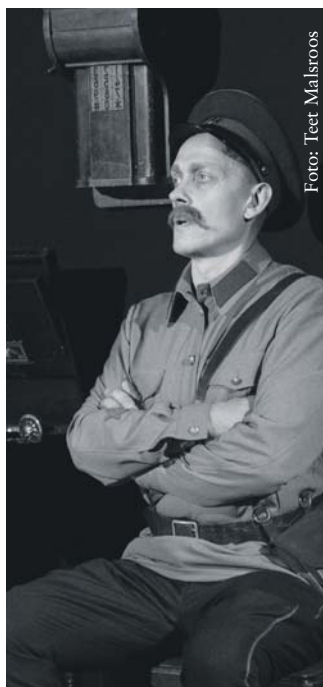

Foto: Teet Malsroos

Johannes Tammesalu NKVD-lase rollis „Kollaborantides“.

JÜRI ANTSMÄA 50 4. JAANUAR

Jüri Antsmäa

LIIA TEPNER 60 19. NOVEMBER

Liia Tepner

HIIE KALDMA 70 26. NOVEMBER

Hiie Kaldma

MILVI TIITS 70 24. NOVEMBER

Milvi Tiits